

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และ พัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำกัตความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

สามารถ จันทรสุรีย์(๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการ แก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดย อาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้ เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าว ว่า ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวใน การดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตน์ บัวสนธ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่ง สอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมาย เพื่อ ความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์(อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาคระ ๖ โพ. ๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอัน เกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่าการจะใช้ชีวิตอย่า ยั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิตสัตว์ พืช และมนุษย์ด้วย ตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง และ ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุค

สมัย ประเวศ วะสี(๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคม ในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าว่าดัตธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุง เปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิต ในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรเป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุน และ ธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กร ทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น ภารกิจของการจัด การศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการ การศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเชื่อ และ ประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การ ถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ประเพณีสารทเดือนสิบ

ประเพณีสารทไทยหรือประเพณีทำบุญเดือนสิบทางภาคใต้โดยเฉพาะที่จังหวัดนครศรีธรรมราชถือว่าเป็นงานบุญใหญ่ประจำปีงานหนึ่งของชาวนครศรีธรรมราช เนื่องจากเป็นเทศกาลที่ชาวนครศรีธรรมราช จะเดินเข้าวัดทำบุญเพื่ออุทิศผลบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ในวันแรม ๑๓ - ๑๕ ค่ำ เดือนสิบ

และที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวนครฯ ก็คือ ในการทำบุญจะต้องมีขนมสำคัญ ๕ อย่างรวมอยู่ด้วย ซึ่งขนมสำคัญ ๕ อย่างที่ว่ำนั้นยังแฝงนัยยะสำคัญอะไรบางอย่างไว้ด้วย

- ขนมลา เชื่อกันว่าเป็นตัวแทนของเสื้อผ้าที่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วใช้นุ่งห่ม
- ขนมกงหรือขนมไข่ปลา เปรียบได้กับเครื่องประดับที่บรรพบุรุษนำไปประดับตกแต่งร่างกาย
- ขนมพอง ชาวนครศรีธรรมราชเชื่อว่าเหมือนแพพาหนะให้บรรพบุรุษใช้ข้ามวัฏสงสารการเวียนว่ายตายเกิด
- ขนมบ้า เปรียบเทียบได้กับเมล็ดสะบ้า ที่บรรพบุรุษเอาไว้เล่นสะบ้าในเทศกาลตรุษสงกรานต์
- ขนมดีซำ หมายถึงเงินทองที่บรรพบุรุษสามารถนำไปใช้ในโลกว่าวได้

เดิมทีประเพณีสารทเดือนสิบนี้เป็นของพราหมณ์มาก่อน เมื่ออิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามาในหมู่คนไทยทางภาคใต้ที่นับถือศาสนาพุทธ ด้วยเห็นว่าความเชื่อนี้ของพราหมณ์เป็นสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญูที่ลูกหลานสมควรมีให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และยังเป็นโอกาสที่ญาติพี่น้องที่แยกย้ายกันไปสร้างครอบครัวในที่ห่างไกลจะได้กลับมาพบหน้ากัน กระซัซสายสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ชาวนครศรีธรรมราชยังมีความเชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบเป็นวันที่ประตูนรกเปิดออกเปรตที่ต้องถูกจองจำให้ชดใช้เวรกรรมในนรก จะได้รับอิสรภาพเป็นการชั่วคราวให้ขึ้นมายังโลกมนุษย์เพื่อมาขอส่วนบุญจากลูกหลาน ด้วยเหตุนี้ ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะพากันนำอาหารไปทำบุญอุทิศผลบุญกุศลจากการทำบุญให้แก่ญาติผู้ล่วงลับของตนเอง ชาวนครศรีธรรมราชจึงมีประเพณีที่ชื่อว่า ชิงเปรต เกิดขึ้นนั่นเอง

ประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช จะเริ่มต้นขึ้นในวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือนสิบ วันนี้จะเรียกกันว่าเป็น วันจ่าย มีการจับจ่ายซื้อขายอาหารแห้ง พืชผัก ข้าวของเครื่องใช้จำเป็นในชีวิตประจำวัน และขนมที่เป็นตัวแทนของงานสารทเดือนสิบ จัดเตรียมไว้สำหรับพิธีการวันรุ่งขึ้น โดยจะจัดสิ่งของ อาหารคาวหวานและขนมสำคัญ ๕ อย่างใส่ภาชนะที่เตรียมไว้โดยวางเรียงเป็นชั้นๆ ขึ้นมา ชาวนครฯ จะเรียกกันว่าการจัดหมຶรับ โดยจะเรียงข้าวสารอาหารแห้งไว้ชั้นล่างสุด ต่อจากนั้นก็จะเป็นชั้นของพืชผักที่เก็บไว้ได้นานๆ ถัดขึ้นมาจะเป็นชั้นของใช้จำเป็นในชีวิตประจำวัน ส่วนชั้นบนสุดจะจัดเรียงขนมสำคัญ ๕ อย่าง

วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนสิบ ชาวนครจะนำหมຶรับที่จัดไว้ ไปทำบุญที่วัดพร้อมกับถวายภัตตาหารไปด้วย และวันสุดท้ายของประเพณีสารทเดือนสิบ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือนสิบ จะเป็นวันฉลอง ที่วัดจะมีการทำบุญเลี้ยงพระ และบังสุกุล เพื่อส่งบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วกลับไปยังนรก ตามประเพณีปฏิบัติแล้ว บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะได้รับผลบุญนี้ก็ต่อเมื่อมีลูกหลานจัดฉลองหมຶรับ และการบังสุกุลให้เท่านั้น

ในวันเดียวกันนี้เอง หลังจากฉลองหมຶรับและถวายภัตตาหารพระภิกษุแล้ว ชาวนครฯ จะทำทานต่อด้วยการนำขนมบางส่วนไปวางไว้ตามโคนไม้ใหญ่ หรือกำแพงวัดบ้าง หรือวางไว้บนศาลาหรือทำเป็นศาลาสองมีเสาเพียงต้นเดียว ในศาลาจะใส่ขนม ผลไม้ และเงิน เมื่อถึงเวลา ทั้งเด็กและผู้ใหญ่จะวิ่งกรูกันเข้าไปที่ศาลาไม้นี้หรือแย่งกันป็นเสาทีชโลมน้ำมันเอาไว้ การป็นจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่กลายเป็นภาพความสนุกสนาน ความตื่นเต้นของผู้ยึ่นล่ຸนเอาใจช่วยอยู่ด้านล่าง

จะเห็นได้ว่าประเพณีสารทเดือนสิบของชาวนครศรีธรรมราชนี้ ไม่เพียงสอนให้คนรู้จักการเข้าวัดเข้าวาเท่านั้น ยังสอนให้คนเป็นคนกตัญญูต่อบรรพบุรุษทั้งที่ล่วงลับไปแล้วและที่ยังมีลมหายใจอยู่ สอนให้รู้จักการบริจาคทาน เปิดโอกาสให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคมได้สานความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้เข้มแข็งขึ้น

วันสงกรานต์ ประเพณีไทย

สงกรานต์ซึ่ง เป็นประเพณีของประเทศไทย สงกรานต์เป็นคำสันสกฤต หมายถึง การผ่าน หรือ การเคลื่อนย้าย ซึ่งเป็นการอุปมาถึงการเคลื่อนย้ายของการประทับในจักรราศี...

ประเพณีสงกรานต์ ของไทยที่สืบทอดมาอย่างช้านาน

โดยการนับ ระยะเวลาที่เส้นทางของ ดวงอาทิตย์โคจรผ่านกลุ่มดาวฤกษ์จักรราศีทั้ง ๑๒ กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มดาว ราศี เมษ พฤษภ เมถุน กรกฎ สิงห์ กันย์ ตุลย์ พิจิก ธนู มังกร กุมภ์ และ มীন การโคจร ผ่านกลุ่มดาวแต่ละกลุ่ม จะใช้ ระยะเวลา ประมาณ ๓๐ วัน เมื่อ ดวงอาทิตย์โคจรผ่าน กลุ่มดาว เหล่านี้ครบทั้ง ๑๒ กลุ่ม ก็จะได้ระยะเวลา ๑ ปีพอดี เป็นวิธีการนับเดือนที่ใช้กันใน ประเทศอินเดีย และกลุ่มประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรับอิทธิพลทาง วัฒนธรรมมาจาก อินเดียเช่น ไทย พม่า เขมร ลาว เป็นต้น

วันมหาสงกรานต์ ๑๓ เมษายน

วันที่ ๑๓ เมษายน เป็นวัน"**มหาสงกรานต์**" หรือ วันเริ่มต้นปีใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะเป็นจากช่วงเวลาที่ดวง อาทิตย์ โคจรผ่านจากราศีมีนเข้าสู่ ราศีเมษนั้น โลกโคจรเป็นมุมฉากกับดวงอาทิตย์ จึงมีกลางวันและกลางคืนยาวเท่ากันพอดี วัน สงกรานต์เป็นวันหยุดใหญ่ประจำปี มี ๓ วันคือ วันมหาสงกรานต์หรือวันส่งท้ายปีเก่า (วันที่ ๑๓ เมษายน) วันกลาง หรือวันเนา (วันที่ ๑๔ เมษายน) วันขึ้นปีใหม่ หรือวันเถลิงศก (วันที่ ๑๕ เมษายน)

หรือการเคลื่อนขึ้นปีใหม่ในความเชื่อของประเทศไทยและบางประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และชาว ต่างประเทศจะเรียกว่าเทศกาลนี้ว่า “สงครามน้ำ” **สงกรานต์** เป็นประเพณีเก่าแก่ของไทยซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณคู่มา กับประเพณีตรุษ จึงมีการเรียกรวมกันว่า ประเพณีตรุษสงกรานต์ หมายถึง ประเพณีส่งท้ายปีเก่า และต้อนรับปีใหม่ คำว่าตรุษเป็นภาษาทมิฬ แปลว่าการสิ้นปี เมื่อวันสงกรานต์ตรงกับวันใดของแต่ละปี ซึ่งจะมีนางสงกรานต์ประจำวันนั้นๆ

ชื่อของนางสงกรานต์

ชื่อของนางสงกรานต์มี ดังนี้ วันอาทิตย์ ชื่อนางทุงษะเทวี วันจันทร์ชื่อนางโคราคะเทวี วันอังคารชื่อนางรากษสเทวี วันพุธชื่อนางมณฑาเทวี วันพฤหัสบดีชื่อนางกิริณีเทวี วันศุกร์ชื่อนางกิมิทาเทวี วันเสาร์ชื่อนางมโหธรเทวี

นางสงกรานต์ ทั้ง ๗ ของท้าวกบิลพรหม

ตำนานนางสงกรานต์

บุตรของเศรษฐีคนหนึ่งชื่อ **ธรรมบาลกุมาร** เป็นผู้รู้ภาษานก เรียนไตรเพทจบ เมื่ออายุเจ็ดขวบ เป็นอาจารย์บอกมงคลต่าง ๆ แก่มนุษย์ทั้งปวง ซึ่งในขณะนั้น โลกทั้งหลายนับถือท้าวมหาพรหมและกบิลพรหมองค์หนึ่งว่า เป็นผู้แสดงมงคลแก่มนุษย์ทั้งปวง เมื่อกบิลพรหมทราบ จึงลงมาถามปัญหาธรรมบาลกุมาร ๓ ข้อ สัญญาไว้ว่า ถ้าแก้ปัญหาได้จะตัดศีรษะบูชา ถ้าแก้ไม่ได้จะตัดศีรษะธรรมบาลกุมารเสีย ปัญหานั้นว่า

ท้าวกบิลพรหมทรงตรัสถามปัญหา ๓ ข้อ

ข้อ ๑. เข้าวราศอยู่แห่งใด

ข้อ ๒. เทียงราศอยู่แห่งใด

ข้อ ๓. ค่ำราศอยู่แห่งใด

ธรรมบาลขอผลัด ๗ วัน ครั้นล่วงไปได้ ๖ วัน ธรรมบาลกุมารก็ยังคิดไม่ได้ จึงลงจากปราสาทไปนอนอยู่ใต้ต้นตาลสองต้น มีนกอินทรี ๒ ตัวผัวเมียทำรังอาศัยอยู่บนต้นตาลนั้น ครึ่ง เวลาค่านางนกอินทรีจึงถามสามีว่า พรุ่งนี้จะได้อาหารแห่งใด สามีบอกว่า จะได้กินศพธรรมบาลกุมาร ซึ่งทำวกบิลพรหมจะฆ่าเสีย เพราะทายปัญหาไม่ออก นางนกถามว่า ปัญหานั้นอย่างไรสามีจึงบอกว่า ปัญหาว่าเขาราคืออยู่แห่งใด เทียงราคืออยู่แห่งใด ค่ำราคืออยู่แห่งใด นางนกถามว่า จะแก้อย่างไร สามีบอกว่า เขาราคืออยู่หน้า มนุษย์ทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างหน้า เวลาเทียงราคืออยู่อก มนุษย์ทั้งหลายจึงเอาเครื่องหอมประพรมที่อก เวลาค่ำราคืออยู่เท้า มนุษย์ทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างเท้า ครั้นรุ่งขึ้นทำวกบิลพรหมมาถามปัญหา ธรรมบาลกุมารก็แก้ตามที่ได้ยินมา

ทำวกบิลพรหมจึงตรัส เรียกเทพธิดาทั้ง ๗

ทำวกบิลพรหมจึงตรัส เรียกเทพธิดาทั้ง ๗ อันเป็นบริจาริกาพระอินทร์มาพร้อมกัน บอกว่า เราจะตัดศีรษะบูชาธรรมบาลกุมาร ศีรษะของเราถ้าจะตั้งไว้บนแผ่นดินไฟก็จะไหม้ทั่วโลก ถ้าจะทิ้งขึ้นบนอากาศ ฝนก็จะแล้ง ถ้าจะทิ้งไว้ในมหาสมุทรน้ำก็จะแห้ง

ธิดาทั้งเจ็ดเอาพานมารับศีรษะ แล้วก็ตัดศีรษะส่งให้ธิดาผู้ใหญ่ นางจึงเอาพานมารับพระเศียรบิดาไว้ แล้วแห่ทำประทักษิณ รอบเขาพระสุเมรุ ๖๐ นาที จากนั้นเชิญไปประดิษฐานไว้ในมณฑปถ้าคันธูลีเขาไกรลาศ บูชาด้วยเครื่องทิพย์ต่าง ๆ พระเวสสุกรรมกัณณมิตรแก้วเจ็ดประการชื่อ ภควดี ให้เป็นที่ประชุม เทวดา เทวดาทั้งปวงนำเอาถาดมุลาด ลงมาล้างในสระอโนดาตเจ็ดครั้ง แล้วแจกกันสังเวทยุทุก ๆ พระองค์ ครั้นถึงครบกกำหนด ๓๖๕ วัน โลกสมมติว่า ปีหนึ่งเป็นสงกรานต์นางเทพธิดาเจ็ดองค์ ผลัดเวรกันมาเชิญพระเศียรทำวกบิลพรหม ออกแห่ประทักษิณเขาพระสุเมรุทุกปี แล้วกลับไปเทวโลก ซึ่งลูกสาวทั้งเจ็ดของทำวกบิลพรหมนั้น

เราสมมติเรียกว่า นาง สงกรานต์ มีชื่อต่าง ๆ ดังนี้ วันอาทิตย์ ชื่อนางทุงษะเทวี วันจันทร์ชื่อนางโคราคะเทวี วันอังคารชื่อนางรากษสเทวี วันพุธชื่อนางมณฑาเทวี วันพฤหัสบดีชื่อนางกิริณีเทวี วันศุกร์ชื่อนางกิมิทาเทวี วันเสาร์ชื่อนางโมหะเรเทวี

ความหมายวันมหาสงกรานต์ของแต่ละวัน

ถ้าปีใดวันมหาสงกรานต์เป็นวันอาทิตย์ ปีนั้นไร่นาเรียกสวน เผือกมัน มีสุ้มแห่ง แล วันจันทร์เป็นวันมหาสงกรานต์ จะแพ้เสนาบดี ท้าวพระยาและนางพระยาทั้งหลาย

วันอังคารและวันเสาร์ เป็นวันมหาสงกรานต์ จะเกิดอันตรายกลางเมือง จะเกิดเพลิงและโจรผู้ร้าย และจะเจ็บ ไข้ นกแล วันพุธ เป็นวันมหาสงกรานต์ ว่าท้าวพระยาจะได้เครื่องบรรณาการมาแต่ต่างเมือง แต่จะแพ้ลูกอ่อน นกแล

วันพฤหัสบดีเป็นวันมหาสงกรานต์ จะแพ้ข้าไท พระสงฆ์ราชาคณะจะได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจกันแล

วันศุกร์เป็นวันมหาสงกรานต์ ข้าวน้ำ ลูกหมาก รากไม้ทั้งหลายจะอุดม แต่จะแพ้เด็ก ฝนและพายุชุม จะเจ็บตากันมาก นกแล

สาดน้ำ เล่นสงกรานต์ของชาวภาคเหนือ

ความสำคัญของวันสงกรานต์

พิธีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ของไทยที่ยึดถือปฏิบัติ มาแต่โบราณช่วงวัน สงกรานต์จึงเป็นวันแห่งความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน ที่มีต่อกันทั้งครอบครัว ชุมชน สังคม และศาสนา แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อส่วนนั้นไปและ ในความเชื่อดั้งเดิมที่ใช้สัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบหลักในพิธี ได้แก่ การใช้น้ำเป็นตัวแทน แก่กันกับความหมายของฤดูร้อน ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น และขอพรจาก บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้งแสดง ความกตัญญูต่เวทิตาต่อบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ การสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน ได้แก่ การร่วมกันทำบุญให้ทาน การก่อพระเจดีย์ทรายและเป็น การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การเล่นสาดน้ำเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสร้างความรู้สึกรักผูกพันกลมเกลียวต่อบุคคลในสังคมเดียวกัน และสร้างความรู้สึกรักหวงแหนในสาธารณสมบัติของสังคม และสิ่งแวดล้อมโดยการช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน วัดวาอาราม ตลอดจนอาคารสถานที่สถานที่ต่างๆ

เวลาได้เปลี่ยนไป ผู้คนได้มีการเคลื่อนย้ายที่อยู่เข้าสู่เมืองใหญ่ๆ และจะถือเอาวันสงกรานต์เป็นวัน “กลับบ้าน” ทำให้การจราจรคับคั่งในช่วงวันก่อนสงกรานต์ วันแรกของเทศกาล และวันสุดท้ายขอเทศกาล นอกจากนี้ เทศกาลสงกรานต์ยัง ถูกใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งต่อคนไทย และต่อนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ปัจจุบันนี้เทศกาลสงกรานต์มีพัฒนาการและมีแนวโน้มว่าได้มีการเสริมจนคลาด เคลื่อนบิดเบือนไป เกิดการประชาสัมพันธ์ในเชิงการท่องเที่ยวว่าเป็น ‘Water Festival’ เป็นภาพของการใช้น้ำเพื่อแสดงความหมายเพียงประเพณีการเล่นเท่านั้น

สงกรานต์ Festival ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย

ปฏิทินไทยในขณะนี้กำหนดให้เทศกาลสงกรานต์ตรงกับวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน ของทุกปี และเป็นวันหยุดราชการ อย่างไรก็ตาม ประกาศสงกรานต์อย่างเป็นทางการจะคำนวณตามหลักเกณฑ์ในคัมภีร์สุริยยาตร์ ซึ่งแต่โบราณมา กำหนดให้วันแรกของเทศกาล เป็นวันที่พระอาทิตย์ย้ายออกจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ เรียกว่า “วันมหาสงกรานต์” วันถัดมาเรียกว่า “วันเนา” และวันสุดท้าย เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชและเริ่มใช้กาลโยคประจำปีใหม่ เรียกว่า “วันเถลิงศก” จากหลักการข้างต้นนี้ ทำให้ปัจจุบันเทศกาลสงกรานต์มักตรงกับวันที่ ๑๔-๑๖ เมษายน (ยกเว้นบางปี เช่น พ.ศ. ๒๕๕๑ และ พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่สงกรานต์กลับมาตรงกับวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน) ซึ่งบางปีก็อาจจะตรงกับวันใดวันหนึ่ง

กิจกรรมในวันมหาสงกรานต์

พุทธศาสนิกชนใส่บาตรทำบุญใน วันสงกรานต์

ทำบุญตักบาตร

วันมหาสงกรานต์ ประชาชนจะลุกขึ้นมาตอนเช้าเพื่อที่จะจัดเตรียมอาหาร ไปตักบาตรถวายพระ พอจัดเตรียมอาหารเสร็จก็จะ บรรจลงภาชนะมีถ้วยโถโอชามที่สวยงาม แล้วเอาวางเรียงลงในถาด เพื่อนำไปทำบุญตักบาตรและเลี้ยงพระประจำหมู่บ้านของตน เรื่องการแต่งตัว จะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่สะอาดสวยงามมีดัดเหมาะแก่การไปวัดของชาวบ้าน

ก่อพระเจดีย์ทราย วันสงกรานต์

ก่อพระเจดีย์ทราย

ในสมัยก่อนที่เรื่องเล่าขานกันว่าทุกคนเมื่อเข้าวัดมาแล้วเวลาเดินออกจากวัดจะมีเม็ดทรายติดเท้าออกไปด้วย เพราะฉะนั้นเพื่อเป็นการเติมเต็มจึงมีการขนทรายเข้าวัดหรือการก่อพระเจดีย์ทรายนั่นเองแต่ถึงอย่างไรแล้วการก่อพระเจดีย์ทรายก็เป็นเพียงกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมกันทำเพราะตอนเย็นๆชาวบ้านก็จะพากันไปทำน้ำแล้วขนทรายกันมาคนละถังเพื่อนำทรายมาก่อเป็นพระเจดีย์นั่นถือว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่จะให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกลมเกลียวเพราะเมื่อขนทรายเข้าวัดแล้วทรายก็จะล้นวัดพระสงฆ์ก็จะนำทรายที่ชาวบ้านขนมานำไปคืนสู่แม่น้ำดังเดิมเพราะไม่รู้จะเก็บไว้ทำอะไรเพราะฉะนั้นแล้วเวลาขนทรายเข้าวัดควรจะขนเพียงแค่เล็กน้อยเท่านั้นพอเพราะจะสร้างความลำบากให้พระเณรในภายหลัง

พุทธศาสนิกชนร่วมใจปล่อยนก วันสงกรานต์

ปล่อยนกปล่อยปลา

การปล่อยนกปล่อยปลาในวันมหาสงกรานต์ถือว่าเป็นประเพณีเลยทีเดียวเพราะนั่นถือว่าเป็นเมื่อเข้าวัดมาแล้วก็ต้องทำบุญโดยการปล่อยนกปล่อยปลาถ้าถือตามความเชื่อแล้วานิสงส์ในการปล่อยนกปล่อยปลาถือว่าดีมากเลยทีเดียวแล้วแต่ใครจะอธิฐานแบบไหนเพราะการให้ชีวิตใหม่แก่สัตว์ที่ถูกจับมาทรมานถือว่าได้บุญมากเลยทีเดียวเพราะฉะนั้นไม่แปลกเลยถ้าถึงวันสงกรานต์จะเห็นประชาชนปล่อยนกปล่อยปลา

พุทธศาสนิกชนร่วมใจสงน้ำพระ วันสงกรานต์

สงน้ำ รตน้ำ และสาดน้ำ

การสงน้ำพระพุทธรูป มีดอกไม้ ธูปเทียน ไปบูชา แล้วเอาน้ำอบไปประพรมที่องค์พระ ทำเป็นสังเขปพอเป็นพิธีว่าได้แสดงความเคารพบูชาและสงน้ำท่านในวันขึ้นปีใหม่แล้ว เมื่ออัญเชิญพระพุทธรูปมา ก็มีการแห่แหนกันอย่างสนุกสนาน สงน้ำพระพุทธรูปแล้วก็มีสงน้ำพระสงฆ์ โดยมากมักเป็นสมภารเจ้าวัดเป็นการสงน้ำจริงๆ สงเสร็จครองไตรจีวรใหม่ที่อุบาสกอุบาสิกานำมาถวาย ท่านก็ขึ้นธรรมาสน์เทศน์อำนวยการปีใหม่ให้แก่ผู้ไปสงน้ำ นอกจากนี้ยังมีการ รตน้ำญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ เพื่อขอศีลขอพรตามประเพณี

หนังตะลุง

หนังตะลุงเป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาคใต้มาแต่โบราณ และสืบทอดมาจนปัจจุบันนี้ หนังตะลุงเป็นมหรสพที่ได้รับการนิยมนจากผู้ดูอย่างกว้างขวาง การแสดงหนังตะลุงเป็นการแสดงความสามารถที่ถือเป็นอัจฉริยะส่วนตัวของนายหนังตะลุงผนวกกับการฝึกฝนจนมีความชำนาญ จึงจะสามารถแสดงหนังตะลุงให้ประทับใจผู้ชมได้ หนังตะลุงมิได้ให้แต่ความบันเทิงแก่ผู้ชมเท่านั้น ยังได้สอดแทรกคติธรรม จริยธรรม การศึกษา ฯ ลฯ แก่ผู้ชมอีกด้วย

ประวัติความเป็นมาของหนังตะลุงนั้น มีความเชื่อกันว่า เพี้ยนแปรมาจากชาว(อินโดนีเซีย) มายังมาเลเซีย แล้วคนไทยทางภาคใต้ไปได้แบบอย่างมาอีกทีหนึ่งจากเมืองยะโฮร์ มาฝึกหัดเล่นในเมืองไทย โดยเฉพาะครั้งแรกที่จังหวัดพัทลุง ที่เรียกว่าหนังตะลุงนั้น คำว่าหนัง ก็คือ เอาหนังวัว หนังควาย มาตัดฉลุเป็นรูป ส่วนคำว่าตะลุงก็คงมาจากคำว่าพัทลุงนั่นเอง เคยมีคำนิยมเรียกหนังตะลุงว่า "หนังควน " เพราะเกิดขึ้นที่บ้านควนมะพร้าว เป็นแห่งแรกนอกจากนี้ยังมีชื่ออ้างอิงอื่น ๆ ซึ่งยืนยันว่าได้เกิดขึ้นครั้งแรกที่พัทลุง

หนังตะลุง มี อยู่ ๑๓ ตัว ได้แก่

๑.อ้ายเท่ง เอาเค้ามามาจากชาวบ้านคนหนึ่ง ชื่อเท่ง อยู่บ้านคูซุด อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา หนังจวนบ้านคูซุดนำมาตัดรูปตลกเป็นครั้งแรก หนังคณะอื่นๆ นำไปเลียนแบบ รูปร่างผอมบางสูง ท่อนบนยาวกว่าท่อนล่าง ผิวดำ ปากกว้าง หัวเล็ก ผมงอหยิก ใบหน้าคล้ายนกกระฮัง นิ้วมือขวยยาวโตคล้ายอวัยวะเพศผู้ชาย นิ้วชี้กับหัวแม่มือซ้ายงอหยิกเป็นวงเข้าหากัน นุ่งผ้าโสร่งลายตาหมากรุก คาดพุงด้วยผ้าชะม้า ไม่สวมเสื้อ ที่สะเอวเหน็บมีดอ้ายครก (มีดปลายแหลมด้านงอโค้งมีฝัก) ชอบพูดจาโผงผาง ไม่เกรงใจใคร ชูสำทับผู้อื่น ล้อเลียนเก่ง เป็นคู่หูกับอ้ายหนู้ย

๒.อ้ายหนู้ย นำเค้ามามาจากคนชื่อๆ แกมโง่ ผิวดำ รูปร่างค่อนข้างเตี้ย พุงยานโย้คอตก ทรงผมนคล้ายแส้มา จมูกปากยื่นออกไป คล้ายกับปากวัว มีเครายาวคล้ายหนวดแพะ ใครพูดเรื่องว้าวเป็นไม่พอใจ นุ่งผ้าโสร่งแต่ไม่มีลวดลาย ไม่สวมเสื้อ ถือนิดตะไกรหนึบมากเป็นอาวุธ พูดเสียงต่ำสั้นครือตันขึ้นนาสิก ชอบคล้อยตามคนยุยงส่งเสริม แสดงความเชื่อออกมาเสมอ

๓.นายยอดทอง เชื่อกันว่าเป็นชื่อคนจริงชาวจังหวัดพัทลุง รูปร่างอ้วน ผิวดำ พุงย้วยก้นงอนขึ้นบนผมหยิกเป็นลอน จมูกยื่น ปากบวม เหมือนปากคนแก่ไม่มีฟัน หน้าเป็นแผลจนลายคล้ายหน้าจระเข้ ใครพูดถึงเรื่องจระเข้ไม่พอใจ นุ่งผ้าลายโจงกระเบน ไม่สวมเสื้อ เห็นบริขารเป็นอาวุธประจำกาย เป็นคนเจ้าชู้ ปากพูดจาโอ้อวด ใจเสาะ ซี้ซลัด ชอบขู่หลอก พูดจาเหลวไหล ยกย่องตนเอง บ้ายอ ชอบอยู่กับนายสาว ที่มีสำนวนชาวบ้านว่า "ยอดทองบ้านาย"

นายยอดทอง แสดงคู่กับตัวตลกอื่นๆ ได้หลายตัว เช่น คู่กับอ้ายหล้า คู่กับอ้ายขวัญเมือง คู่กับอ้ายพูนแก้ว คู่กับอ้ายดำบ้า คู่กับอ้ายลูกหมี คู่กับอ้ายเสมียน เป็นต้น

๔.นายสีแก้ว เชื่อกันว่าเอาเค้ามาจากคนที่ชื่อสีแก้วจริงๆ เป็นคนมีตะบะ มือหนักโกรธใครตบด้วยมือหรือชนด้วยศรีษะ เป็นคนพูดจริง ทำจริง สู้คน ชอบอาสาเจ้านายด้วยจริงใจ ตักเตือนผู้อื่นให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามทำนองคลองธรรม รูปร่างอ้วนเตี้ย ผิวดำ มีโหนกคอ ศรีษะล้าน นุ่งผ้าโจงกระเบนลายตาหมากรุก ไม่สวมเสื้อ ไม่ถืออาวุธใดๆ ใครพูดล้อเลียนเกี่ยวกับเรื่องพระ เรื่องร้อน เรื่องจำนวนเงินมากๆ จะโกรธทันที พูดซ้ำๆ ซัดถ้อยซัดคำ เพื่อนคู่หูคือนายยอดทอง

๕. อ้ายสะหม้อ หนึ่งก้น ทองหล่อ นำมาจากคนจริง โดยได้รับอนุญาตจากชาวอิสลามชื่อสะหม้อ อยู่บ้านสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา หนึ่งตะลุงอื่นๆ ที่นำไปเลียนแบบ พูดกินรูปสู้หนึ่งก้น ทองหล่อไม่ได้ รูปร่างอ้ายสะหม้อ หลังโก่ง มีโหนกคอ คางย้วย ลงพุง รูปร่างเตี้ย สวมหมวกแขก นุ่งผ้าโสร่ง ไม่สวมเสื้อ พูดล้อเลียนผู้อื่นได้เก่ง ค่อนข้างอวดดี นับถือศาสนาอิสลามแต่ชอบกินหมู ชอบดื่มเหล้า พูดสำเนียงเนิบนาบ รัวปลายลิ้น

๖. **อ้ายขวัญเมือง** ไม่มีประวัติความเป็นมา เป็นตัวตลกเอกของหนังจันทรแก้ว จังหวัดนครศรีธรรมราช คนในถิ่นนั้น เขาไม่เรียกว่าอ้ายเมือง แต่เรียกว่า "ลุงขวัญเมือง" แสดงว่าได้รับการยกย่องจากคนในท้องถิ่นอย่างสูงเหมือนกับเป็นคนสำคัญผู้หนึ่ง ใบหน้าของขวัญเมืองคล้ายแพะ ผมบางหยิกเล็กน้อย ผิวดำ หัวเล็ก จมูกโด่งโต ยาว ปากกว้าง พุงยานโย้ ก้นเชิด ปลายนิ้วชี้คล้ายนิ้วมืออ้ายเท่ง นุ่งผ้าพื้นดำ คาดเข็มขัด ไม่สวมเสื้อ เป็นคนซื่อ บางครั้งแฝงไว้ซึ่งความฉลาด ชอบสงสัยเรื่องของผู้อื่น พุดจาเสียงหวาน หนังจังหวัดสงขลาแสดงคู่กับอ้ายสะหม้อ หนังจังหวัดนครศรีธรรมราชแถวอำเภอเชียรใหญ่ หัวไทร ปากพนัง ท่าศาลา ให้แสดงคู่กับนายยอดทอง หนังพัทลุง ตรัง นิยมให้เป็นตัวบอกเรื่อง ฝ่าประตูเมือง ออกตีฆ้องร้องป่าว

๗. **อ้ายโถ** เอาเค้ามาจากจีนบ๊าบา ชาวพังบัว อำเภอสะทึงพระ จังหวัดสงขลา รูปร่าง มีศีรษะค่อนข้างเล็ก ตาโตถลน ปากกว้าง ริมฝีปากล่างเผลมเข้าไปใน ส่วนท้องตึง ออกใหญ่เป็นรูปโค้ง สวมหมวกมีกระจุกข้างบน นุ่งกางเกงถลกขา ถือมัดบังตอเป็นอาวุธ ชอบร้องรำทำเพลง ซ้ำตลาดตาขาว โกรธใครไม่เป็น ถือเอาเรื่องกินเป็นเรื่องใหญ่ ใครจะพูดเรื่องอะไรก็ตาม อ้ายโถจะซักเรื่องที่พูดวกเข้าหาเรื่องกินเสมอ เป็นตัวตลกประกอบ

๘. **ผู้ใหญ่พูน** น่าจะเลียนแบบมาจากผู้ใหญ่คนใดคนหนึ่ง รูปร่างสูงใหญ่ จมูกยาวคล้ายตะขอเกี่ยว มะพร้าว ศีรษะล้าน มีผมเป็นกระจุกรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตรงกลางกลางอยู่ กลางพุงโย้ย้อยยาน ตะโพกใหญ่ขวิด ขึ้นบน เพื่อนมักจะล้อเลียนว่า บนหัวติดวงวงถึงตักน้ำ สันหลังเหมือนเขาแพกผ้า (อยู่ระหว่างพัทลุง-ตรัง) นุ่งผ้าโจงกระเบน ไม่มีลวดลาย ชอบยุยง โหม้ออวด เหยยศ ชูตะคอกผู้อื่นให้เกรงกลัว ชาติแท้เป็นคนซ้ำตลาดตาขาว ชอบแสร้งปั้นเรื่องฟ้องเจ้านาย ส่วนมากเป็นคนรับใช้อยู่เมืองยักษ์หรือกับฝ่ายโจง พุดซ้ำๆ หนีบจมูก เป็นตัวตลกประกอบ

หนังตะลุงที่มีชื่อเสียงในตำบลละอาย คือ หนังพัฒน์น้อย ศ.เอียดน้อย

มโนราห์ วัฒนธรรมปักษ์ใต้

ประวัติความเป็นมา

โนรา หรือ มโนห์รา (เขียนเป็น มโนรา หรือ มโนราห์ ก็ได้) เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบ ทอดกันมานาน และนิยมกันอย่างแพร่หลายใน ภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง และบาง โอกาสมีบางส่วน แสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม

โนรา เป็นศิลปะพื้นเมืองภาคใต้เรียกว่า โนรา แต่ คำว่า มโนราห์ หรือ มโนห์รา นั้น เป็นคำที่เกิด ขึ้นมา เมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยการนำเอา เรื่อง พระสุธน-มโนราห์ มาแสดงเป็นละครชาตรี จึงมีคำ เรียกว่า มโนราห์ ส่วนกำเนิดของโนรานั้น สันนิษฐานกันว่าได้รับอิทธิพลจากการ ร่ายรำของอินเดียโบราณก่อน สมัยศรีวิชัย ที่มา จากพ่อค้าชาวอินเดีย สังเกตได้จากเครื่องดนตรีที่ เรียกว่า เบ็ญจสังคีตซึ่งประกอบ **โหม่ง ฉิ่ง ทับ กลอง ปี่** ใน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีโนรา และท่ารำของโนรา อีกหลายท่าที่ละม้ายคล้ายคลึงกับการร่ายรำ ของ ทางอินเดีย และเริ่มมีโนราเป็นกิจลักษณะขึ้นเมื่อ ประมาณปี พุทธศักราชที่ ๑๘๒๐ ซึ่งตรงกับสมัยสุโขทัย ตอนต้นเชื่อกันว่าโนราเกิดขึ้นครั้งแรกที่ หัวเมืองพัทลุง ปัจจุบันคือ ตำบล บางแก้ว จังหวัด พัทลุง แล้ว แพร่ ขยายไปยังหัวเมืองอื่นๆของภาคใต้ จน ไปถึงภาคกลาง และกลายเป็นละครชาตรี และจังหวะ ตะลุง ที่ได้รับ อิทธิพลจากแนวคิดนี้ โนรา เกิดขึ้นในราชสำนักของพัทลุงซึ่งมีตำนานเล่า กันมาว่า เจ้าเมืองพัทลุง มีชื่อว่า พระ ยา สายฟ้าพาด มีลูกสาวที่ชื่อ ศรีมาลา ซึ่ง มีความสามารถในการร่ายรำมาก ได้เกิดตั้งครรภ์โดยที่ยังไม่ได้ แต่งงาน เชื่อกันว่า เป็นท้องกับเทวดา พระยาสายฟ้าพาดเห็นดัง นั้นก็โกรธมาก สั่งให้นางศรีมาลาไป ลอยแพ ในทะเล (คือ ทะเลสาปสงขลา) และ แพได้ไปติดที่เกาะใหญ่ นางศรีมาลา ก็ ได้ให้กำเนิดลูกชาย โดยตั้งชื่อ ว่า เทพสิงหล ซึ่งมีนิสัยความว่า ลูกของเทวดา นางศรีมาลา ได้ฝึกให้เทพสิงหลฝึกร่ายรำ ซึ่งเทพสิงหล ก็สามารถ ร่ายรำได้สวยงามมาก และร่ายรำ มีชื่อเสียงมากที่เกาะใหญ่ จนรู้ไปถึง หูพระยาสายฟ้าพาด ซึ่งพระยา สายฟ้า พาดก็ยังไม่ว่าหลานตัวเอง ก็ได้ เชิญไปรำในราชสำนัก ฝ่ายนางศรีมาลานั้น ก็น้อยเนื้อต่ำใจเมื่อครั้งที่ถูก ลอยแพ ก็บอกกับคนที่มาติดต่อว่า โนราคณะ นี้จะไปรำได้ แต่ต้องปูผ้าขาวตั้ง แต่ริมฝั่งที่ลงจากเรือจนไปถึง ตำนก พระยาสายฟ้าพาดก็ตอบตกลง ดังนั้น เทพสิงหลจึงไปรำในราชสำนัก เทพสิงหลรำ ได้สวยงามมาก จน พระยาสายฟ้าพาดก็ ตกตะลึงในความสวยงาม จึงถอดเครื่องทรงที่ ทรงอยู่ให้กับเทพสิงหล แล้วบอก ว่า **"เครื่อง แต่งกายกษัตริย์ชุดนี้มอบให้เป็นเครื่องแต่งกาย ของโนรานับแต่นี้เป็นต้นไป"** เทพสิงหลจึง บอกว่า แท้จริงแล้วเป็นหลานของพระยาสายฟ้าพาด พระยาสายฟ้าพาดจึงรับโนราไว้ ในราชสำนักและให้สิทธิแต่งกาย เหมือนกษัตริย์ทุก ประการ

มโนราห์จิตวิญญาณของชาวใต้

เอกลักษณ์ของชาวใต้ที่น่าภาคภูมิใจอย่างหนึ่งนั่นคือ มโนราห์ หรือโนราห์ ซึ่งเป็นศิลปะการร้องและ การรำชั้นสูง ทั้งนี้มีคนกล่าวกันว่าต้นกำเนิดนั้น คือที่อินเดียกว่า สี่ร้อยที่ผ่านมา โดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อบูชา มหาเทพทั้งสามนั่นก็คือ พระอิศวร พระพรหม และพระนารายณ์ ซึ่งในบทร้องของมโนราห์ปัจจุบันก็ยังคงมี เนื้อหาดังกล่าวเจือปนอยู่ แม้จะมีการดัดแปลงแก้ไขใส่เนื้อหาทางด้านพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมคือการนับ ถือบรรพบุรุษ เติบโตบ้างตามอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อท้องถิ่น ความเป็นศิลปะชั้นสูงของมโนราห์นั้นสามารถดู ได้จาก งานครอบครุโขนละครและดนตรีไทย ที่เป็นมรดกของชาติและเป็นที่ยอมรับว่างดงามและสูงส่ง บนปริม ิพีจะมีเศียรเก้าเศียรซึ่งเศียรที่เก้านั่นก็คือ เทริด มโนราห์(คล้ายมงกุฎ) อีกทั้งมโนราห์ยังเป็นศาสตร์ที่รวบรวม เอาศิลปะแขนงอื่นมาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่น งานช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างปักเย็บ เป็นต้น

บรมครูของมโนราห์สามารถแบ่งออกได้เป็นสามส่วนหลักๆคือ

ราชครูมโนราห์ โดยเชื่อกันว่าครูเหล่านี้คือกลุ่มคนที่เคยมีชีวิตในสมัยโบราณ ทั้งนี้จะเป็นเจ้าเมือง(เมืองพัทลุง)และบรมวงศานุวงศ์ จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมเครื่องแต่งกายของมโนราห์จึง มีลักษณะคล้ายเครื่องทรงกษัตริย์ ซึ่งบรมครูเหล่านี้ได้แก่ ขุนศรีธธา เจ้าพระยาสายฟ้าพาด แม่ศรีมาลา แม่นางคงคา แม่นางนวลทองสำลี ตาม่วงแก้ว ตาม่วงทอง ขุนแก้วขุนไกร พ่อเทพสิงขร เป็นต้น เหล่าตาพรานป่าและเหล่าเสนา เหล่านี้คือข้ารับใช้ในวัง และยังเป็นตัวตลกอีกด้วยเช่น พรานบุญ พรานเทพ พรานหน้าทอง พรานเผ่า เป็นต้น ตายายมโนราห์ เหล่านี้ก็คือบุคคลที่เคยมีชีวิตอยู่จริงในหน้าประวัติศาสตร์แต่เมื่อสิ้นชีพไปแล้วด้วยแรงครูจึงยังคงยวนเวียนปกปักรักษา ลูกหลานเชื้อสายมโนราห์ ตลอดมา

ความเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวผลักดันให้เกิดความสามัคคีเป็นอย่างดีในชนชาติได้ จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมชาวใต้จึงหวงถิ่นรักที่เอื้ออาทรพี่น้อง แต่ปัจจุบันนี้ประเทศเราเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาโดยไม่กลั่นกรอง ทำให้เยาวชนของชาติละทิ้งวัฒนธรรมเดิม หันหน้าไปให้ต่างชาติ ยอมเป็นทิศทางวัฒนธรรมอื่นที่ตนเห็นว่างามแล้วถ้าวันหนึ่งที่ไทยสิ้นชาติชาตวัฒนธรรมแล้วมีคนมาถามว่า ชาติเดิมของยูนั้นมีดีอะไรบ้าง แล้วลูกหลานไทยก็เดิน โนบอดี้ให้เขาดี วันนั้นก็คงเป็นวันที่วิญญูณบรรพบุรุษไทยร้องไห้ น้ำตาเป็นสายเลือด

เครื่องแต่งกาย

๑. เทริด (อ่านว่า เซิด) เป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือนรใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง (โบราณไม่นิยมให้นางรำใช้) ทำเป็นรูปมงกุฎอย่างเตี้ย มีกรอบหน้า มีด้ายมงคลประกอบ

หัวเทริดโนราห์

๒. **เครื่องรูปปัด** เครื่องรูปปัดจะร้อยด้วยลูกปัดสีเป็นลายมีดอกดวง ใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อ ประกอบด้วยชิ้นสำคัญ ๕ ชิ้น คือ ป่า สำหรับสวมทับบนป่าชาย-ขวา รวม ๒ ชิ้น ปั้งคอ สำหรับสวมห้อยคอ หน้า-หลังคล้ายกรองคอหน้า-หลัง รวม ๒ ชิ้น พานอก ร้อยลูกปัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้พันรอบตัวตรงระดับอก บางถิ่นเรียกว่า"พานโครง"บางถิ่นเรียกว่า"รอบอก" เครื่องรูปปัดดังกล่าวนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวยืนเครื่องและตัวนาง (รำ) แต่มีช่วงหนึ่งที่คณะชาตรีในมณฑลนครศรีธรรมราชใช้อินทธรณู ชับทรวง (ทับทรวง) ปีกเหม่ง แทนเครื่องรูปปัดสำหรับตัวยืนเครื่อง

ปั้งคอ

ป่า

พานอก พานโครง หรือรอบอก

๓. **ปีกนกแอ่น หรือ ปีกเหม่ง** มักทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายนกนางแอ่นกำลังกางปีก ใช้สำหรับโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง สวมติดกับสังวาลอยู่ใต้ระดับเหนือสะเอวด้านซ้ายและขวา คล้ายตาบทิศของละคร

ปีกนกแอ่น หรือปีกเหม่ง

๔. **ซั้บทรง หรือ ทับทรง หรือ ตาบ** สำหรับสวมห้อยไว้ตรงทรงอก นิยมทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายขนมเปียกปูนสลักเป็นลวดลาย และอาจฝังเพชรพลอยเป็นดอกดวงหรืออาจร้อยด้วยลูกปัด นิยมใช้เฉพาะตัวโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง ตัวนางไม่ใช่ซั้บทรง

๕. **ปีก** หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หาง หรือ หางหงส์ นิยมทำด้วยเขาควายเป็นรูปคล้ายปีกนก ๑ คู่ ชาย-ขวาประกอบกัน ปลายปีกเชิดงอนขึ้นและผูกรวมกันไว้มีพู่ทำด้วยด้ายสีติดไว้เหนือปลายปีก ใช้ลูกปัดร้อยห้อยเป็นดอกดวงรายตลอดทั้งข้างซ้ายและขวาให้ดูคล้ายขนของนก ใช้สำหรับสวมคาดทับผ้านุ่งตรงระดับสะเอว ปล่อยปลายปีกยื่นไปด้านหลังคล้ายหางกิ้งกือ

ปีก หรือหางหงส์

๖. **ผ้านุ่ง** เป็นผ้ายาวสีเหลี่ยมผืนผ้า นุ่งทับชายแล้วรั้งไปเหน็บไว้ข้างหลัง ปล่อยปลายชายให้ห้อยลง เช่นเดียวกับหางกระเบน เรียกปลายชายที่พับแล้วห้อยลงนี้ว่า "หางหงส์"(แต่ชาวบ้านส่วนมากเรียกว่า หางหงส์) การนุ่งผ้าของโนราจะรั้งสูงและรัดรูปแน่นกว่านุ่งโจมกระเบน

๗. **หน้าเพลา เหน็บเพลา หนับเพลา** ก๊ว คือสนับเพลาสำหรับสวมแล้วนุ่งผ้าทับ ปลายขาใช้ลูกปัดร้อยทับหรือร้อยทาบ ทำเป็นลวดลายดอกดวง เช่น ลายกรวยเชิง รักร้อย

๘. **ผ้าห้อย** คือ ผ้าสีต่างๆ ที่คาดห้อยคล้ายชายแครงแต่อาจมีมากกว่า โดยปกติจะใช้ผ้าที่โปร่งผ้าบางสีสด แต่ละผืนจะเหน็บห้อยลงทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของหน้าผ้า

๙. **หน้าผ้า** ลักษณะเดียวกับชายไหว ถ้าเป็นของโนราใหญ่หรือนายโรงมักทำด้วยผ้าแล้วร้อยลูกปัดทาบเป็นลวดลาย ที่ทำเป็นผ้า ๓ แถบคล้ายชายไหวล้อมด้วยชายแครงก็มี ถ้าเป็นของนางรำ อาจใช้ผ้าพื้นสีต่างๆ สำหรับคาดห้อยเช่นเดียวกับชายไหว

หน้าผ้า

๑๐. **กำไลต้นแขนและปลายแขน** กำไลสวมต้นแขน เพื่อขบรัดกล้ามเนื้อให้ดูทะมัดทะแมงและเพิ่มให้สง่างามยิ่งขึ้น

๑๑. **กำไล** กำไลของโนรามักทำด้วยทองเหลือง ทำเป็นวงแหวน ใช้สวมมือและเท้าข้างละหลายๆ วง เช่น แขนแต่ละข้างอาจสวม ๕-๑๐ วงซ้อนกัน เพื่อเวลาปรับเปลี่ยนท่าจะได้มีเสียงดังเป็นจังหวะเร้าใจยิ่งขึ้น

กำไล

๑๒. **เล็บ** เป็นเครื่องสวมนิ้วมือให้โค้งงอคล้ายเล็บกินนร กินรี ทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน อาจต่อปลายด้วยหางที่มีลูกปัดร้อยสอดสีไว้พองาม นิยมสวมมือละ ๔ นิ้ว (ยกเว้นหัวแม่มือ)

เล็บ

๑๓. **หน้าพราน** เป็นหน้ากากสำหรับตัว "พราน" ซึ่งเป็นตัวตลก ใช้ไม้แกะเป็นรูปใบหน้า ไม่มีส่วนที่เป็นคาง ทำจมูกยื่นยาว ปลายจมูกงุ้มเล็กน้อย เจาะรูตรงส่วนที่เป็นตาดำ ให้ผู้สวมมองเห็นได้ถนัด ทาสีแดงทั้งหมด เว้นแต่ส่วนที่เป็นฟันทำด้วยโลหะสีขาว หรือทาสีขาว หรืออาจลี่ยมฟัน (มีเฉพาะฟันบน) ส่วนบนต่อจากหน้าผาก ใช้ขนเป็ดหรือขนสีขาวติดทาปไว้ต่างผมหงอก

๑๔. **หน้าทาสี** เป็นหน้ากากของตัวตลกหญิง ทำเป็นหน้าผู้หญิง มักทาสีขาวหรือสีเนื้อ

เครื่องดนตรี

๑. **ทับ** (โทนหรือทับโนรา) เป็นคู่ เสียงต่างกันเล็กน้อย ใช้คนตีเพียงคนเดียว เป็นเครื่องตีที่สำคัญที่สุด เพราะทำหน้าที่ คมจังหวะและเป็นตัวนำในการเปลี่ยนจังหวะทำนอง (แต่จะต้องเปลี่ยนตามผู้รำ ไม่ใช่ผู้รำเปลี่ยน จังหวะลีลาตามดนตรี ผู้ทำหน้าที่ตีทับจึงต้องนั่งเฝ้ามอง เห็นผู้รำตลอดเวลา และต้องรู้เชิง ของผู้รับ

๒. กลอง เป็นกลองทัดขนาดเล็ก (โตกว่ากลองของหนังตะลุงเล็กน้อย) ๑ ใบทำหน้าที่เสริมเน้นจังหวะ และล้อเสียงทับ

๓. ปี่ เป็นเครื่องเป่าเพียงชิ้นเดียวของวง นิยมใช้ปี่ใน หรือ บางคณะอาจใช้ปี่นอก ใช้เพียง ๑ เล้า ปี่มีวิธีเป่าที่คล้ายคลึงกับขลุ่ย ปี่มี ๗ รูแต่สามารถกำเนิดเสียงได้ ถึง ๒๑ เสียงซึ่งคล้ายคลึงกับเสียงพุด มากที่สุด

๔. โหม่ง คือ ข้องคู่ เสียงต่างกันที่เสียงแหลม เรียกว่า "เสียงโหม่ง" ที่เสียงทุ้ม เรียกว่า "เสียงหมุ่ง" หรือ บางครั้งอาจจะเรียกว่าลูกเอกและลูก ทุ้มซึ่งมีเสียงแตกต่างกันเป็น คู่แปดแต่ดั้งเดิมแล้วจะใช้คู่ห้า

๕. ฉิ่ง หล่อด้วยโลหะหนา รูปฟาสีมีรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือก สำหรับนึ่งมี ๒ อัน เรียกว่า ๑ คู่เป็นเครื่องตีเสริมแต่งและเน้นจังหวะ ซึ่งการตีจะแตกต่างกับการตีฉิ่ง ในการกำกับจังหวะของดนตรีไทย

๖. แตรระ หรือ แกระ หรือ กรับ มี ทั้งกรับอันเดียวที่ใช้ตีกระทบกับรางโหม่ง หรือกรับคู่ และมีที่ร้อยเป็นพวงอย่างกรับพวง หรือใช้เรียวไม้หรือลวด เหล็กหลาย ๆ อันมัดเข้าด้วยกันตีให้ปลายกระทบกัน

องค์ประกอบหลักของการแสดง

๑. การรำ โนราแต่ละตัวต้องรำวัดความชำนาญและความสามารถเฉพาะตน โดยการรำผสมท่าต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่องกลมกลืน แต่ละท่ามีความถูกต้องตามแบบฉบับ มีความคล่องแคล่วชำนาญที่จะเปลี่ยนลีลาให้เข้ากับจังหวะดนตรี และต้องรำให้สวยงามอ่อนช้อยหรือกระฉับกระเฉงเหมาะแก่กรณี บางคนอาจวัดความสามารถในเชิงรำเฉพาะด้าน เช่น การเล่นแขน การทำให้ตัวอ่อน การรำท่าพลิกแพลง เป็นต้น

๒. การร้อง โนราแต่ละตัวจะต้องวัดลีลาการร้องขับบทกลอนในลักษณะต่างๆ เช่น เสียงไพเราะดังชัดเจน จังหวะการร้องขับถูกต้องเร้าใจ มีปฏิภาณในการคิดกลอนรวดเร็ว ได้เนื้อหาดี สัมผัสดี มีความสามารถในการร้องโต้ตอบ แก่คำอย่างฉับพลันและคมคาย เป็นต้น

๓. การทำบท เป็นการวัดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำ ให้คำร้องและท่ารำสัมพันธ์กันต้องดีทำให้พิสดารหลากหลายและครบถ้วน ตามคำร้องทุกถ้อยคำต้องขับบทร้องและตีท่ารำให้ประสมกลมกลืนกับจังหวะและลีลา ของดนตรีอย่างเหมาะสมยิ่ง การทำบทจึงเป็นศิลปะสุดยอดของโนรา

๔. การรำเฉพาะอย่าง นอกจากโนราแต่ละคนจะต้องมีความสามารถในการรำ การร้อง และการทำบทดังกล่าวแล้วยังต้องฝึกการรำเฉพาะอย่างให้เกิดความชำนาญเป็นพิเศษ ด้วยซึ่งการรำเฉพาะอย่างนี้ อาจใช้แสดงเฉพาะโอกาส เช่น รำในพิธีไหว้ครู หรือพิธีแต่งพอกผู้กล้าใหญ่ บางอย่างใช้รำเฉพาะเมื่อมีการประชันโรง บางอย่างใช้ในโอกาสสร้างครูหรือโรงครู หรือรำแก้บน เป็นต้น การรำเฉพาะอย่าง มีดังนี้

๑. รำบทครูสอน
๒. รำบทปฐม
๓. รำเพลงทับเพลงโทน
๔. รำเพลงปี่
๕. รำเพลงโค
๖. รำขอเทริด
๗. รำเขียนพรายและเหยียบลูกนาว (เหยียบมะนาว)
๘. รำแทงเข้
๙. รำคล้องหงส์
๑๐. รำทลีสองหรือรำลีสองบท

๕. การเล่นเป็นเรื่อง โดยปกติโนราไม่เน้นการเล่นเป็นเรื่อง แต่ถ้ามีเวลาแสดงมากพอหลังจากการวัดการรำการร้องและการทำทแล้ว อาจแถมการเล่นเป็นเรื่องให้ดู เพื่อความสนุกสนาน โดยเลือกเรื่องที่รู้ดีกันแล้ว บางตอนมาแสดงเลือกเอาแต่ตอนที่ต้องใช้ตัวแสดง น้อย ๆ (๒-๓ คน) ไม่เน้นที่การแต่งตัวตามเรื่อง มักแต่งตามที่แต่งรำอยู่แล้ว แล้วสมมติเอาว่าใครเป็นใคร แต่จะเน้นการตลกและการขับบทกลอนแบบโนราให้ได้เนื้อหาตามท้องเรื่อง